

บทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน*

The Functions of Holy Things in Isan Folk Songs

สุทธินันท์ ศรีอ่อน / *Suddhinan Sri-On*

หลักสูตรภาษาไทยและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี 34190, ประเทศไทย
*Thai language and communication course, Faculty of Liberal Arts Ubon Ratchathani University,
Ubon Ratchathani 34190, Thailand*

Email: suddhinan.s@ubu.ac.th, suddhinan77@gmail.com

Received: July 28, 2023

Revised: August 18, 2023

Accepted: August 20, 2023

Abstract

The aim of this research article was to study roles of sacred things as found in Mo Lam Luk Thung Isan (Isan folk Songs) based on the analysis of totally 43 songs posted in YouTube channel during the years 2007-2022, using the concept of functions in folklore and using qualitative research methods. The results of the analysis of the contents of Isan folksongs that mentioned all 43 sacred things were found to be classified into 8 groups, arranged by the content of the sacred things that mostly mentioned as follows: group of Pu-Ya ghost consisting of Chaopho ghost, Chaopho Phlanchai, Chaopho Kuan Mae Nang Thiam, Chaopho Surin (Phraya Surin Phakdi Sri Narong Changwang), Chao Pho Phaya Lae, Krom Luang Prachak Silpakhom, Phra Wo-Phra Ta , 2) group of City Pillar - City Pillar Shrine , consisting of the city pillar godfathers, the city pillar shrine, the city pillar godfather Mahesak, 3) the Naga group consisting of Phaya Srisuttho-Ya Sripatumma, Mae Ya Nakinee, Naga Phuek, 4) the Chao Mae group, consisting of the Chao Mae Arya Hak, Chao Mae Nang Non, and Chao Mae Song Nang, 5) group of gods and giant gods, consisting of

*บทความในโครงการวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน”
ทุนสนับสนุนการวิจัยเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ 2565.

Thao Wessuwanno - Phra Rahu - Phra Pirap - Phiphek, 6) group of sacred things derived from Isan literature, including Phaya Kan Khak, Pha Daeng - Nang Ai and Phang Kee, 7) Phi Thai and Phaya Tan groups consisting of Phi Thai, Phaya Tan and 8) Miscellaneous groups consisting of Nang Kwak, Thao Suranaree, Phi Ta Haek, Thai King - King Rama IX, Phaya Tao Ngoy, Mae Ya Som, Khwan. , Nam Prai-Din Chet Phi Pa Cemetery. Making the group's Song reflect their beliefs and symbolides the ritual as well.

Key words: fuctions, sacred things, Luk Thung Mo Lam Isan (Isan folk Songs)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัยนี้ คือ เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานจำนวน 43 เพลง จากการเผยแพร่ในโปรแกรมยูทูบระหว่างปี พ.ศ. 2550-2565 โดยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ทางคติชนวิทยาและใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสิ้น 43 พบว่า จำแนกได้เป็น 8 กลุ่ม เรียงลำดับตามเนื้อหาที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พบมากที่สุด ดังนี้ คือ 1) กลุ่มผีเจ้าพ่อและเจ้าเมืองที่ผู้คนเคารพนับถือประกอบด้วย ผีปู่-ผีย่า, ผีเจ้าพ่อ, เจ้าพ่อพลาญชัย, เจ้าพ่อกวนแม่ นางเทียม, เจ้าพ่อสุรินทร์ (พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง), เจ้าพ่อพญาแล, กรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม, พระวอ-พระตา 2) กลุ่มเจ้าพ่อหลักเมือง-ศาลหลักเมือง มีเจ้าพ่อหลักเมือง, ศาลหลักเมือง, พ่อปู่เหตักดีหลักเมือง 3) กลุ่มพญานาค มีพญาศรีสุทโธ-ยาศรีปฐมมา, แม่ย่านาคินี, นาคเผือก 4) กลุ่มเจ้าแม่มีเจ้าแม่อาญาอีก, เจ้าแม่ นางนอน, เจ้าแม่สองนาง 5) กลุ่ม เทพเจ้าและยักษ์เทพเจ้า, ท้าวเวสสุวรรณโณ-พระราหู-พระพิราพ-ภิกษ 6) กลุ่มสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีที่มาจากรวมกรรมอีสาน มีพญาคันคาก, ผาแดง-นางไอ่ และพังคี 7) กลุ่มผีให้และพญาแถน มี ผีให้, พญาแถน และ 8) กลุ่มเบ็ดเตล็ด มี นางกวก, ท้าวสุรนารี, ผีตาแฉก, พระมหากษัตริย์ไทย-ในหลวงรัชกาลที่ 9, พญาเต่างอย, แม่ย่าหอม, ขวัญ, น้ำมันพราย -ดินเจ็ดสีป่าช้า ทำให้เพลงดังกล่าวสะท้อนความเชื่อและแสดงนัยพิธีกรรมของผู้คนในสังคมอีสาน

คำสำคัญ: บทบาทหน้าที่, สิ่งศักดิ์สิทธิ์, ลูกทุ่งหมอลำอีสาน

บทนำ

จากอดีตถึงปัจจุบันเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมมากทั้งในหมู่คนอีสานเองและคนไทยในภาคอื่น ดังเช่น เพลงสาวจันทร์กั้งโกบ ของพรศักดิ์ ส่องแสง เป็นเพลงที่ผู้คนชื่นชอบมากและทำให้พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นนักร้องหมอลำอีสานที่มีชื่อเสียง ทำให้ผู้คนรู้จักเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานกันอย่างแพร่หลายผ่านเพลงรูปแบบดังกล่าวในปี พ.ศ. 2530 เพลงลักษณะนี้มักมีภาษาอีสานผสมผสานกับภาษาไทยกลาง บางเพลงดนตรีมีดนตรีอีสานแทรกกับดนตรีสากล จึงหว่าเข้าบ้างเร็วบ้างแต่ลักษณะเด่นคือมีดนตรีอีสานประกอบชัดเจน บางเพลงมีเนื้อเพลงประสมท่อนทำนองลำ แม้บางเพลงมีลักษณะคล้ายกับเพลงลูกทุ่งไทยทั่วไป กระนั้นก็มีลักษณะที่แตกต่างที่สำคัญคือ “เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน” มักมีภาษาอีสานประสมประสานชัดเจน มีดนตรี

อีสานประกอบทำนองเพลง อีกทั้งนักร้องมักเป็นคนอีสาน ครูเพลง/ผู้ประพันธ์ก็มักเป็นชาวอีสาน ลักษณะเด่นเช่นนี้ทำให้เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากเพลงลูกทุ่งทั่วไป ในด้านเนื้อหาของเพลงสะท้อนให้เห็นภาพของชีวิตชาวอีสานพลัดถิ่น เสนอเรื่องราวความรักของหนุ่มสาว ชาวอีสานแล้ว นอกจากนี้ยังเสนอภาพวิถีวัฒนธรรมของชาวอีสาน เช่น เพลงอาลัยพระธาตุพนม เดิมเทพพร เพชรอุบล ขับร้องคนแรก ต่อมาขับร้องโดยมนต์แคน แก่นคูณ ได้เสนอภาพความเศร้าเสียใจ เมื่อครั้งพระธาตุพนมองค์เดิมหักทรุดลง เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2518 และ เพลงมหาชาติขาดน่อง ขับร้องโดย วันชัย ทองธรรมชาติ ประพันธ์โดย ดาว บ้านดอน เสนอภาพงานบุญเทศน์มหาชาติตามคติอีสาน เพลงเหล่านี้เป็นเพลงที่อยู่ในความทรงจำของชาวอีสานและได้รับความนิยมต่อเนื่องเช่นเดียวกับ เพลงลูกทุ่งไทย ดังนั้น งานวิจัยนี้จะเรียกเพลงที่มีลักษณะดังกล่าวว่า “เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน” เพราะมี ทั้งเพลงที่เป็นเพลงลูกทุ่งอีสาน มีดนตรีอีสานประกอบและเพลงที่มีทำนองลำ บางเพลงอาจจะเรียกว่าเพลง อีสานอินดี้หรือเพลงใต้ดิน แต่กลับพบว่าเพลงเหล่านี้ได้รับความนิยมมากกว่าเพลงลูกทุ่งและเพลง แนวอื่น ดังมีข้อมูลแสดงว่า เพลงเสียงแคนจากแมนชั่น ขับร้องโดยใหม่ไทย หัวใจศิลป์ เผยแพร่ครั้งแรก เมื่อ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2547 มีจำนวนผู้เข้าชม 22,765,499 ครั้ง เพลงลักษณะเช่นนี้เป็นที่รู้จักของผู้คน ทั่วไปทั้งชาวอีสานและชาวไทยภาคอื่น ที่สำคัญนอกจากเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานจะนำเสนอภาพสะท้อน ทางวัฒนธรรม ความรัก ความเป็นไปของผู้คนในอีสานและให้ความบันเทิงแล้ว ยังพบว่า เพลงลูกทุ่ง อีสานมีจุดเด่นที่น่าสนใจกล่าวคือได้ถ่ายทอดเรื่องราวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้อีกด้วย ดังตัวอย่างเพลงวอนย่านาศิ- ปุศรีสุทโธ ขับร้องโดยปอยฝ้าย มาลัยพร

ปุศรีสุทโธสร้างลำน้ำโขง
มีบั้งไฟพญานาคขึ้นฝั่งลำธาร
วันออกพรรษา
ผู้คนถือลัน
ณ ริมฝั่งโขง เมืองนาคา
ล่องลอยลำโขงบ้างก็จุดบั้งไฟ
สื่อแสดงธรรมสองใจ

ข้างล่างลึกลงนั้นคือเมืองบาดาล
ทุกๆ ปีฝั่งนี้หนองคายบึงกาฬ
เวียนมาน่าอัศจรรย์
หลังมาทั่วฟ้าเมืองไทย
หมู่เหล่าเทวาจุติมาจำแลงกาย
จากบาดาลสู่เมืองมนุษย์กุสโลบาย
สองฝั่งธารลูกหลานพุทธองค์
(Poyfai Channel Official, 2017)

จากเนื้อเพลงข้างต้นพบว่า ได้บอกเล่าที่มาของลำน้ำโขงว่าเกิดจากพญานาคปุศรีสุทโธ และ ด้านล่างเป็นที่อยู่ของพญานาคคือเมืองบาดาล กล่าวถึงเทศกาลออกพรรษาที่ผู้คนต่างได้ชื่นชมบั้งไฟ พญานาค อีกทั้งเชื่อกันว่าเป็นเพราะเทวดาจำแลงกายมาสร้างปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคให้ประชาชน ชาวไทย-ลาวสองฝั่งโขงได้ชื่นชม เนื้อหาเพลงยังแสดงให้เห็นว่า ประชาชนเชื่อเรื่องพญานาคและได้ปรากฏ ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานอย่างมีนัยสำคัญ อาจจะช่วยความเชื่อเรื่องดังกล่าวเป็นความเชื่อที่มีในลักษณะ วัฒนธรรมที่มีร่วมกันของผู้คนสองฝั่งโขงทั้งไทยและลาว ทั้งนี้ยังพบว่าเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานได้นำเสนอ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นตามความเชื่อชาวอีสาน เช่น ผี ยักษ์ อารักษ์บ้านอารักษ์เมือง ถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจและ ควรอธิบายไว้ ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงมีคำถามวิจัยและตั้งข้อสงสัยว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำ อีสานว่ามีบทบาทหน้าที่ต่อเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน หรืออาจจะสื่อให้เห็นภาพสะท้อนความเชื่อที่สัมพันธ์ กับสังคมวัฒนธรรมอีสานอย่างไร โดยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ทางคติชนวิทยาในการวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

กรอบแนวคิดและ/หรือทฤษฎี

งานวิจัยนี้จะใช้แนวคิด “บทบาทหน้าที่” ซึ่งเป็นแนวคิดในวงวิชาการคติชนวิทยา คำว่า “บทบาทหน้าที่” เป็นคำที่แปลจากคำในภาษาอังกฤษ “Function” ซึ่งเป็นศัพท์วิชาการที่ใช้กันในทางคติชนวิทยา วิลเลียมบาสคอม (William Bascom) ผู้เขียนบทความเรื่อง “Four Function of Folklore” (1969, pp. 281-298) เสนอแนวคิดว่า บทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมว่ามีด้วยกัน 4 ประการคือ 1) ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษามุ่งเน้นที่ประโยชน์บอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่ Nathalang (2009, p. 363) อธิบายและปรับแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของบาสคอม (Bascom) ในการวิเคราะห์คติชนในสังคมไทยไว้ 3 ประการสำคัญ ดังนี้

- 1) บทบาทคติชนในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม
- 2) บทบาทคติชนในการให้การศึกษามุ่งเน้นที่ประโยชน์บอกเล่าและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม
- 3) บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากเกณฑ์ทางสังคม

ใน An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art เสนอว่า ในการศึกษาคติชนหรือข้อมูลทางคติชนสิ่งสำคัญ และเห็นว่าหัวข้อสำคัญของคติชนที่ต้องมีคือบทบาทหน้าที่นั่นเองคือความคาดหวังว่า ทุกสภาวะ เรื่องราวนิทานหรือความเชื่อพื้นบ้าน หรือเพลงต้องมีบทบาทหน้าที่บางอย่างเพื่อตอบสนองความสำคัญทางสังคม วัฒนธรรม หรือทางด้านจิตใจ มุมมองเช่นนี้ในทางคติชนวิทยาถือว่าทุกอย่างในชีวิตของมนุษย์จะต้องมีบทบาทหน้าที่ ในระดับทฤษฎี functionalism มีความสำคัญและมีบทบาทมากในมิติของวรรณกรรมเชิงสังคมศาสตร์ (Thomas, 1997, p. 386) ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงเน้นที่จะศึกษาบทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน เพราะเป็นที่น่าสังเกตว่า พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทหน้าที่ต่อการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานจำนวนมาก ที่กล่าวเช่นนี้เพราะปรากฏหลักฐานว่าเพลงลูกทุ่งอีสานส่วนหนึ่งได้นำเรื่องราวสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็น “ข้อมูล” เพื่อรังสรรค์เพลงลักษณะเช่นนี้ทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีบทบาทหน้าที่ปลอบประโลมใจในยามท้อแท้ ประสบความทุกข์ท้อใจ ความไม่มั่นคง เป็นต้น ผลดังกล่าวทำให้เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานได้เสนอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในแง่ต่าง ๆ ประสมประสานกับการทำเพลงชนิดดังกล่าวให้สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังในยามรู้สึกท้อใจไม่มั่นคงทางความรัก เศรษฐกิจ สังคมและภาวะทุกข์ท้ออื่น ที่กล่าวเช่นนี้เพราะเพลงบางเพลง เช่น เพลงวอนพญานาคปู่ศรีสุทโธ ขอพร ขับร้องโดยสมจิตร ป่อทอง เพลงขอพรท้าวเวสสุวรรณวัดไร่จิง ขับร้องโดยแอม ชลธิชา เพลงวอนท้าวเวสสุวรรณ ขับร้องโดย ต๊กแตน ชลดา ได้รับความนิยมมาก ดังนั้น จึงควร

สมมติฐานได้ว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานน่าจะมีบทบาทหน้าที่สำคัญในยามที่ชาวอีสานประสบความไม่มั่นคงในชีวิต พร้อมกับมีบทบาทหน้าที่ให้ความบันเทิง แต่เมื่อนำเนื้อหาในเพลงได้กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาจสื่อให้เห็นภาพสะท้อนทางสังคม มุมมอง วิถีคิด ระบบความเชื่อพระพุทธศาสนา ในอีกมุมมองหนึ่ง ที่ควรศึกษาไว้ โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยและมีแนวทางการคัดเลือกข้อมูลการวิจัย ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่แต่งด้วยภาษาอีสาน และ/หรือร้องด้วยนักร้องอีสานด้วยทำนองภาษาอีสาน

1.2 กลุ่มข้อมูลเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่มีการเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ (โปรแกรมยูทูบ) ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2565 เพราะระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่สื่อสารออนไลน์ หรือสื่อดิจิทัลเป็นได้รับความนิยมจำนวน 43 เพลง

2. รวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

3. สืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. รวบรวมข้อมูลเนื้อเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่ปรากฏหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

5. จัดกลุ่มข้อมูลเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

6. ศึกษาแนวคิด/ทฤษฎีทางคติชนวิทยาและวัฒนธรรมความเชื่อประกอบการอภิปราย

7. ชั้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทหน้าที่และมีการสื่อความหมายในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานจากเนื้อเพลง/ถ้อยคำภาษาที่ใช้/เจตนาของผู้ประพันธ์ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผ่านแนวคิด/ทฤษฎีเพื่อตอบโจทย์วิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาและ/หรือวัฒนธรรมศึกษา

8. ขึ้นสรุปและนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยโดยการเรียงเรียงผลการวิจัยข้อสรุปการวิจัย และข้ออภิปรายโดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยบทความวิจัยนี้ได้เสนอข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

- เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านบทเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

บทความวิจัยนี้ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และคำว่า “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ในงานวิจัยนี้ทั้งหมด หมายถึง สิ่งที่ชาวอีสานเชื่อว่ามีความเหนือธรรมชาติ อาจให้คุณและสามารถอำนวยผลบางอย่างหรือทำให้ประสบสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วเชื่อมั่นว่ามาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนวยให้ เช่น ฝนเหตศักดิ์ เจ้าพ่อหลักเมือง ภูยานาค ภูยานักษ์เวสสุวรรณ บทความนี้เน้นศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวคือ มีบทบาทต่อวิถีชีวิต ระบบความเชื่อ และวิถีวัฒนธรรมในโลกแห่งความเป็นจริง นอกจากนี้ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานและมุมมองด้านวัฒนธรรมความเชื่อของชาวอีสาน

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานด้านเนื้อหาของเพลงจะพบว่า สามารถจัดแบ่งกลุ่มและทำให้ได้ข้อสรุปที่สำคัญ ดังนี้

1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานทั้งสิ้น 43 เพลง 8 กลุ่ม เรียงลำดับตามเนื้อหาที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พบมากที่สุด ดังนี้ คือ 1) กลุ่มผีเจ้าพ่อและเจ้าแม่เมืองที่ผู้คนเคารพนับถือ ประกอบด้วย ผีปู่-ผีย่า, ผีเจ้าพ่อ, เจ้าพ่อพลาญชัย, เจ้าพ่อวงมนนางเทียม, เจ้าพ่อสุรินทร์ (พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง), เจ้าพ่อพญาแล, กรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม, พระวอ-พระตา 2) กลุ่มเจ้าพ่อหลักเมือง-ศาลหลักเมือง มีเจ้าพ่อหลักเมือง, ศาลหลักเมือง, พ่อปุมเหศักดิ์หลักเมือง 3) กลุ่มพญานาค มี พญาศรีสุทโธ-ย่าศรีปทุมมา, แม่ย่านาคินี, นาคเผือก 4) กลุ่มเจ้าแม่มีเจ้าแม่อาญาอัก, เจ้าแม่นางนอน, เจ้าแม่สองนาง 5) กลุ่ม เทพเจ้าและยักษ์เทพเจ้า, ท้าวเวสสุวรรณโณ-พระราหู-พระพิราพ-ภิกษุ 6) กลุ่มสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีที่มาจากรวมกรรมอีสาน มีพญาคันคาก, ผาแดง-นางไอ่ และพังคี 7) กลุ่มผีใต้และพญาแถน มี ผีใต้, พญาแถน และ 8) กลุ่มเบ็ดเตล็ด มี นางกวั๊ก, ท้าวสุรนารี, ผีตาแยก, พระมหากษัตริย์ไทย-ในหลวงรัชกาลที่ 9, พญาต่างอย, แม่ย่าชอม, ขวัญ, น้ำมันพราย -ดินเจ็ดผิป่าช้า

ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวถึงในเพลงทั้งหมดมีเนื้อหาแสดงความต้องการสำคัญตามเนื้อหาที่สื่อถึงบทบาทหน้าที่สำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังตาราง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงเนื้อหาคำร้องขอจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวถึงในเพลง

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับ การร้องขอ	เพลงที่ขอให้สมหวัง ในความรัก	เพลงที่ขอให้ประสบความสำเร็จ ในการ เป็นศิลปิน	เพลงที่ขอให้เกิดความ สุข ร่ำรวย เจริญรุ่งเรือง เกิดสวัสดิมงคล คุ้มครอง และมีโชค
พญานาค, นางกวั๊ก, ผีเจ้า พ่อ, ท้าวสุรนารี, พญาคัน คาก, ศาลหลักเมือง, พระ มหากษัตริย์ไทย-ในหลวง รัชกาลที่ 9, พญาต่างอย, เจ้าแม่สองนาง, พญาแถน, เจ้าแม่นางนอน, แม่ย่าชอม, ผีใต้, ผีปู่-ผีย่า, ท้าวสุรนารี, พ่อปุมเหศักดิ์หลักเมือง, แม่ ย่านาคินี, นาคเผือก, เจ้าพ่อ พญาแล, ท้าวเวสสุวรรณ, พระวอ-พระตา, เจ้าพ่อ พญาแล, พังคี, เจ้าแม่ อาญาอัก, ผีตาแยก, ผาแดง-นางไอ่, เจ้าพ่อกวน แม่ นางเทียม, เทพเจ้า, ท้าวเวสสุวรรณโณ-พระราหู-	วอนปู่ลำโพง, นางกวั๊ก มหาเสน่ห์, วอนเจ้าพ่อ พลาญชัย, ใจข้าที่คำ ชะโนด, มนต์อภัยมาน พญาแถน, ร่ำบวงสรวง ศาลหลักเมืองเลยบุญ เดือนเจ็ด, สัญญาอักที่ คำชะโนด, ต่างอย, วอนย่านาคีปู่ศรีสุทโธ, พญานาคฝากรัก, ขอบคุณ เจ้าแม่นางนอน, วอนพ่อ พญาแถน, นางนอน, บอกแม่ย่าถ้ารักจริง, โคราชบ้านฉัน, เปลี่ยน คำอธิษฐาน, วอนองค์ นาคเผือก, สาวชัยภูมิ กลุ่มรัก, สัญญารัก	วอนเจ้าพ่อสุรินทร์, วอนเจ้าพ่อหลักเมือง, วอนเจ้าปู่กรมหลวงประ จักษ์ศิลปาคม, กราบ เท้าย่าโม	แม่ย่าชอม, ขอพรปู่ย่า, บารมีปู่ศรีสุทโธ, เทพ นาสี, สมโภชศาลมเหศักดิ์ หลักเมืองหนองหาน, หนา ลมที่ภูแลนคา, บูชาท้าวเวส สุวรรณ, จตุรเทพยักษ์

สักขีพยานความรักของหนุ่มสาว สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องพญานาคเป็นความเชื่อที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวอีสาน และได้มีบทบาทหน้าที่ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยรับรู้และเป็นสักขีพยานความรักของหนุ่มสาวอีสานในตัวบทวรรณกรรมเพลง เรื่องนาคนี้ น่าจะเป็นความเชื่อร่วมชนเผ่าไทและจีน เพราะมีข้อมูลว่าพวกจ้วงบางท้องถิ่นยังรักษาพิธีเช่นไหว้บูชาพระเสื้อเมือง พญานาค เป็นต้น อีกทั้งปรากฏหลักฐานสลักบนกลองมโหระทึกที่มีทั้ง มังกร และกบ (Yaen chong, 2005, p. 120) Nimmanhemin (2011, p. 21) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า “แนวความคิดความเชื่อเรื่องนาคที่แพร่หลายในประเทศไทยและเอเชียอาคเนย์ น่าจะเป็นแนวความคิดความเชื่อที่รับมาจากอินเดียและศรีลังกา” เรื่องนาคปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ว่ามีพญานาคสองสายพันทโยนกนาคกับธนะมุลนาคทะเลาะวิวาทกันจนจมน้ำให้น้ำในหนองนั้นขุ่น หลานพญานาคธนะมุลนาคหนึ่งชื่อชิวายนาคได้ขุดวัดแม่ น้ำออกไปตามลำคลองจนกลายเป็นแม่น้ำชื่อ “อุรังคนที หรือแม่น้ำอุ” (Fine Arts Department, 1984, p. 90-91) ในคัมภีร์พระไตรปิฎก พระวินัยปิฎกมีความตอนที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงนาคว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งความปรากฏตามสภาพของนาคมีสองประการนี้ คือ เวลาเสพเมถุนธรรมกับนางนาคผู้มีชาติเสมอกัน 1 เวลาวางใจนอนหลับ 1” (Vi.Maha 4.128.177) นาคคนเป็นความเชื่อที่มีในวัฒนธรรมอินเดียโบราณ สำหรับชนเผ่าไทเองก็เชื่อเรื่องพลังอำนาจของงูใหญ่มาก่อนหน้าที่จะรับเอาคำ “นาค” เข้ามาในวัฒนธรรมภาษาของตน ก่อนหน้านั้นเรียกว่า “งู เจือก ลวง” เมื่อไทยได้รับวัฒนธรรมภาษาและศาสนาจากอินเดียจึงได้นำเอาคำ “นาค” มาใช้สื่อความถึงสัตว์ในจินตนาการ และพบว่านาคได้พัฒนาเป็นรูปปั้นประติมากรรมคู่กู่กวดในพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสานนิยมสร้างประติมากรรมรูปปั้นนาคเป็นราวบันไดขึ้นอุโบสถหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังพบว่า ความเชื่อเรื่องนาคในภาคอีสานได้พัฒนาว่ามีการสร้างเป็นประติมากรรมคนกึ่งงูขึ้นที่คำชะโนด อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี และเรียกชื่อว่า “ศรีสุทโธและศรีปทุมมา” ซึ่งมีเพลงที่กล่าวถึงพญานาคชื่อปุนาคศรีสุทโธ และย่านาคปทุมมา ซึ่งตามตำนานเล่ากันว่า พญาศรีสุทโธนาคราชาเป็นพญานาคที่ขุดคูยทางน้ำจากหนองแส และทางที่ขุดคุดเคียวไปมาคือแม่น้ำโขงในปัจจุบัน จากข้อมูลเพลงที่เป็นข้อมูลวิจัยยังพบว่า มีเพลงที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิมคือพญาแถนยังเป็นที่ยังในยามไม่ประสบผลสำเร็จเรื่องความรักตั้งเนื้อหาในเพลงวอนพ้อพญาแถน ขับร้องโดยแพรวพราว แสงทอง ดังนี้

โอยเด้ชายแถบขนฟ้าตลใจ้ายมาหลุกหล่าแหน	ยโสทรตอนนี้คนรักที่ยังคอยเก๋อนั่งเหงา
วอนพ้อเจ้าดิงเขาช่วยคืนมา	วอนพ้อเจ้าดิงเขาช่วยคืนมา
ลูกลิซันอาสาถวายบังไฟล้าน	วอนพ้อพญาแถนศักดิ์สิทธิ์
วอนพ้อพญาแถนศักดิ์สิทธิ์	ช่วยไปสะกิดใจแพนลูกที่
ลูกป่วยใจเป็นรมเป็	ตั้งแต่เขาหนีหน้าไม่มาเยือนา

(Topline Music Cannel Official, 2018)

จากเนื้อเพลงพบว่า พญาแถนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้รับการบนบานของคนให้สมหวังด้านความรัก คติของชาวอีสานส่วนมากเชื่อว่าพญาแถนเป็นเทพขนฟ้าที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจบันดาลให้น้ำฟ้าฝนสำหรับทำการเกษตร ทั้งอาจมีอำนาจอำนวยพรตามที่ปรารถนา เนื้อเพลงยังกล่าวถึงการใช้ของแก้บนคือบังไฟอีกด้วย แสดงถึงการกล่าวถ้อยคำบนบานด้วยบังไฟซึ่งเป็นเครื่องเล่นในเทศกาลของชาวอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดยโสธรถือเป็นประเพณีบุญใหญ่ประจำจังหวัด นอกจากการตั้งศาลพญาคันคากแล้วยังพบว่ามีการสร้างรูปปั้นพญาแถน คติความเชื่อเรื่องแถนเป็นความเชื่อของชาวไท-

ไทยเดิมทางล้านนา-อีสาน-ลาวเหนือ-เวียดนามเหนือ ต่างก็มีประเพณีโบราณในการทำพิธีเลี้ยงให้เลี้ยงแถน หรือที่เรียกกันว่าเลี้ยงผีผีไฟผีแถน ให้มีความหมายว่าเป็นใหญ่ ส่วนแถนมีความหมายถึงเทพเจ้า (Yaen chong, 2005, p. 54) คนลาวในประเทศลาว ลาวในอีสาน ไทยดำ ไทขาวในเวียดนาม ล้วนมีความเชื่อเรื่องแถนหรือผีฟ้า ซึ่งมีพิธีบูชาแถนมากมายตั้งแต่เชื่อว่าแถนเป็นผู้สร้างมนุษย์ เป็นผู้ให้น้ำฝน (Na thalang, 2002, p. 32) ในตำนานขุนบรมราชาว่า “...ที่แท้คนทั้งหลายว่าผีฟ้าผีแถน ว่าอันที่แท้แม่นพระยาอินแล” (Wirawong 1994, p.14) และคำอธิบายของพระยาอนุমানราชชนที่กล่าวคำว่าคำ “แถน” ที่ไทยอีสานและลาวลุ่มน้ำโขงนำมาใช้ตรงกับคำว่า “ถิ่น” (จีนกลางดั้ง) “เทียน” (จีนแต้จิ๋ว) ที่แปลว่า “ฟ้า” ถ้าเป็นบุคคลก็หมายถึงผู้ยิ่งใหญ่ในเมืองฟ้าหรือเมืองบน เรียกชื่อเต็มว่า “พญาแถน” ซึ่งคงเป็นคำเดิมในภาษาไทย ภายหลังเมื่อไทยได้คติมาจากอินเดีย เมืองบนเมืองฟ้าก็กลายเป็นสวรรค์ แถนก็กลายเป็นพระอินทร์ (Phraya Anumanratchathon, 1988, p. 65) จากการสำรวจข้อมูลวรรณกรรมชาดพื้นบ้านอีสานพบว่ากล่าวถึงพญาแถนด้วยกัน 3 เรื่อง คือ กำฟ้าผีน้อย กำกาดำ และพญาคันคาก นอกจากนี้แถนในเพลงนำจะเป็นพญาแถนที่มีที่มาจากชาดกเรื่องพญาคันคาก เพราะการสร้างให้มีสถานที่เกี่ยวข้องเนื่องกับชาดกเรื่องดังกล่าวปรากฏทั้งชาลพญาคันคากและพญาแถน จึงควรเชื่อได้ว่า พญาแถนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้มอบอำนาจให้น้ำฝนแล้ว ทั้งยังมีอำนาจอำนวยพรสำหรับการร้องขอให้สมหวังในความรัก จึงควรเชื่อได้ว่า พญาแถนไม่เพียงเป็นเทพเจ้าในวิถีวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนนับถือบูชาในวรรณกรรมเพลงอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมักพูดกันว่า “คาดแต่แถน แนนแต่ฟ้า” คือเพราะอำนาจของพญาแถนและสายสัมพันธ์ที่ฟ้าสูงกำหนดไว้ให้เป็นไปตามนั้น ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแสดงความรัก ในฐานะพยานรักและเป็นผู้อำนวยพรให้ความรักของหนุ่มสาวสมหวัง

2.2 บทบาทอำนวยพรให้ประสบความสำเร็จในอาชีพศิลปิน

อาชีพศิลปินเป็นอาชีพอิสระที่ผู้เป็นศิลปินจะต้องสร้างสรรค์ผลงานและมีศิลปะในการขับร้อง จากข้อมูลเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน 43 เพลง มีจำนวน 4 เพลงที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีบทบาทหน้าที่ในการอำนวยพรให้อาชีพศิลปินสำเร็จในอาชีพนี้ทั้งหมอลำลูกทุ่งอีสาน ตัวอย่าง เพลงวอนเจ้าปุกรมหลวง ประจักษ์ศิลปาคม ที่ขับร้องโดยศิลปินคู่แฝดโอ-เออ ดังนี้

ละสื้อเสียงควงหนีห่างบ้าน	หลานจิงมวอนวานบัตยามฮ้อนอาศัยฮ้อม
เจ้าปุกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม	ชาวอุดรกราบไหว้เหนือใต้ได้นับถือ
คนบนบานป่าดม้อ ป่าดม้อ	ไหลหลั่งมาขอพร
ตอนนี้องหลานชายกราบ	พระองค์เจ้าทองก้อน
วอนให้เสียงลาล่องคนได้ฟังให้ใจอ่อน	ให้เสียงส่งเสียงวอน
ปานเสียงการเวกฮ้อง	ตั้งก้องแมนกล่อมไพร
ละนำฮื้อเสียงให้ใต้	น้อให้ใต้คนฮื้อฮื้อว่า โอ-เออ
ละคนเสียงเปกังวาน	ให้ปู่ตึงเข้ามาไว้ว่า
.....
โอ้ยเด้น้อ ขอจงโอมคากานำป้อง	คากาลิ้นทองนำป้องกัน

แถวแดนดินในอุดรธานีนี้เป็นที่เหนียวใจ หลานจึงได้มาราบปูซอพร
วอนให้ดังสมคิดอาช้อเสียงคืนบ้าน ลูกหลานโอ-เอ โกลถิ่น
สาธุเด้อให้สมหวังตั้งใจ ขออย่าได้เป็นกระเจิดกระเจิงฯ

(Khu Faet O-A Channel Official, 2015)

จากเนื้อหาเพลงสังเกตได้ว่า ชาวอุดรธานีได้นับถือพ่อเมือง คือ “กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม” ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนให้เห็นว่ากรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญ ต่อการประพันธ์เพลงชนิดนี้ อนุสาวรีย์ของกรมหลวงประจักษ์ได้ประดิษฐานอยู่ใจกลางเมืองอุดรธานี ทำให้ชาวจังหวัดอุดรธานีศรัทธามากและถือว่าเป็นพระหลักเมือง ในทำนองเดียวกับที่เจ้าพ่อพญาชัยเป็นผีเสื้อเมืองและเป็นผีมหัศจรรย์จังหวัดร้อยเอ็ด เพลงได้นำเสนอว่า มีผู้คนเคารพกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมจำนวนมากในฐานะผีบรรพบุรุษ และในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังความว่า “หลานจึงมาอวนนวดยามอ่อน อาศัยย้อม เจ้าปู่กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ชาวอุดรกราบไหว้เหนือใต้ได้นับถือ คนบนบานบขาคม้อ บขาคม้อ ไหลหลั่งมาซอพร” ตามประวัติแล้วกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเป็นเจ้าเมืองอุดรธานีคนแรกที่ ชาวอุดรและหนองบัวลำภูนับถือเพราะมีตัวตนและมีคุณูปการในฐานะแม่ทัพปราบฮ่อในประวัติศาสตร์จริง ดังมีเนื้อความปรากฏในเอกสารเสด็จตรวจราชการ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่า กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ (ต้นราชสกุลทองใหญ่) ข้าหลวงต่างพระองค์ มณฑลอุดร พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม พระราชโอรส ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 กับเจ้าจอมมารดาสังวาลย์ สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นแม่ทัพปราบฮ่อที่มณฑลอุดร และเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอุดร ต้นราชสกุลทองใหญ่ (Fine Arts Department, 2021, p.136) เหตุที่เป็นผู้ปกครองเมืองอุดรธานีและได้รับความเคารพนับถือว่าเป็นเจ้าเมืองอุดรธานีคนแรก เมื่อสิ้นชีพิตักษัยแล้วจึงทำให้ผู้คนທີ່เคารพนับถือท่านสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นกราบไหว้บูชา เพื่อระลึกถึงความดีและคุณูปการที่มีต่อชาวจังหวัดอุดรธานี

เมื่อได้รับความเคารพศรัทธามากทำให้ชื่อกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมมีอิทธิพลต่อความเชื่อและความเคารพศรัทธาของผู้คนจำนวนมาก จึงทำให้พระองค์มีบทบาทหน้าที่ต่อวิถีชีวิตของศิลปินเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน จึงสันนิษฐานได้ว่า เหตุที่ศิลปินหมอลำอีสานต้องกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เสมอ และเป็นเหตุให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีบทบาทหน้าที่ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานเช่นนี้อาจเพราะความไม่แน่นอนในอาชีพ กล่าวคือ อาชีพศิลปินเป็นอาชีพที่ไม่แน่นอนว่าจะสร้างรายได้และเลี้ยงชีพได้มั่นคง เพราะศิลปินลูกทุ่งหมอลำอีสานที่ร้องเพลงแล้วโด่งดังเป็นที่รู้จักเท่านั้นจึงจะสร้างรายได้จำนวนมาก ดังนั้น เมื่ออาชีพนี้รองรับลูกทุ่งหมอลำอีสานมีความไม่แน่นอนและไม่มั่นคงนี้เอง จึงทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการรังสรรค์เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานในฐานะที่พึ่งทางใจ ลักษณะเช่นนี้ยังพบในอีกบทบาทหนึ่งคือต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์อานวยพรให้พ้นทุกข์

2.3 บทบาทหน้าที่ที่อานวยให้ประสบความสำเร็จ ร่ำรวย เจริญรุ่งเรือง เกิดสวัสดิมงคลคุ้มครอง และมีโชค

บทบาทหน้าที่เช่นนี้ได้ปรากฏในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน จากการข้มูลเพลงทั้งหมด 43 เพลง มีเพลงที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์อานวยพรตามที่ร้องขอในเรื่องดังกล่าวจำนวน 8 เพลง มีเพลงท้าวเวสสุวรรณ เพลงขอพรปู่ย่า เพลงบารมีปู่ศรีสุทโธ หรือเพลงเทพนาคี ดังตัวอย่างเนื้อหาเพลงวอนเจ้าแม่นางนอน

ที่ขับร้องโดยจินตหรา พูนลาภ ความดังนี้

วิงวอนเจ้าแม่ นางนอน
ลูกขอวิงวอนเจ้าแม่ นางนอนเมตตา
เยาวชนของไทย ที่ทุกคนเป็นห่วง
ยกมือสับสนุนวิงวอน
ทั่วไทยตั้งคารอศอยกคัน
วอนเจ้าแม่ นางนอน ช่วยทีมฟุตบอลออกมา

ช่วยทีมฟุตบอลช่วยทีมฟุตบอลหมู่ป่า
ช่วยทีมหมู่ป่า ติดอยู่ในถ้ำหลวง
ติดถ้ำหลวงหลายวัน
เจ้าแม่ นางนอนช่วยเหลือสิบสามคนนั้น
ทั้งทีมจรวด ปลอดภัยด้วยหน่า
คืนสู่อ้อมอกพ่อแม่
(Jintara Channel Official, 2018)

จากเนื้อเพลงข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เพลงได้นำเสนอบทบาทหน้าที่เจ้าแม่ นางนอนหรือศาลเจ้าแม่ถ้ำหลวง วนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สถานที่ดังกล่าวได้รับความสนใจเมื่อมีการค้นหาและกู้ภัยผู้ประสบภัย 13 ชีวิตที่ติดภายในถ้ำหลวง ระหว่างวันที่ 23 มิถุนายน ถึง 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ประกอบด้วยสมาชิกทีมฟุตบอลเยาวชนในถ้ำถล่ม 12 คน และผู้ช่วยผู้ฝึกสอน 1 คน ที่เข้าไปสำรวจและหายตัวไป โดยทั้งหมดได้เข้าไปในถ้ำหลวงและกลับออกมาไม่ได้เนื่องจากเมื่อทั้ง 13 คนเข้าไปในถ้ำหลวงในขณะนั้นมีฝนตกหนัก และทำให้มีน้ำฝนไหลเอ่อเข้าท่วมถ้ำตามเส้นทางน้ำภายในถ้ำจากทั้งรอยผาหิมะและจากปากทางเข้าถ้ำ รวมไปถึงรอยแยกบนเขาและสันเขาจนท่วมเอ่อบริเวณที่เป็นเหวหรือจุดต่ำสุดของถ้ำที่ทั้ง 13 คนต้องเดินทางผ่าน วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 จึงช่วยนักฟุตบอลและผู้ช่วยผู้ฝึกสอน ได้ครบทั้ง 13 คน

จากการพลัดหลงเข้าไปในถ้ำของทีมฟุตบอลและครูฝึกในครั้งนั้นทำให้มีผู้คนรู้จักถ้ำหลวง และรู้จักเจ้าแม่ นางนอนมากขึ้นในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถ้ำหลวงที่มีบทบาทในการช่วยให้การค้นหาหายทั้ง 13 คนสำเร็จและปลอดภัย ทั้งนี้เพราะในขณะนั้นมีพระภิกษุชาวไทยเชื้อสายไทยใหญ่คือครูบาบุญชุ่ม ได้อธิษฐานจิตต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาลเจ้าแม่ นางนอนทำให้การค้นหาสำเร็จ จนทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งเชื่อว่าเป็นเพราะอำนาจของเจ้าแม่ นางนอน ดังนั้น จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์ถ้ำหลวงกับเจ้าแม่ นางนอนในคราวเดียวกัน อีกทั้งมีศาลเจ้าแม่ นางนอนปรากฏให้ผู้คนได้กราบไหว้บูชาตรงทางเข้าถ้ำอีก ยิ่งทำให้เจ้าแม่ นางนอนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถ้ำที่ยังเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายและมีผู้คนมากราบไหว้ขอพรศาลเจ้าแม่ นางนอนจำนวนมาก ส่วนศาลเจ้าแม่ นางนอนที่อยู่ฝั่งถ้ำหลวงหรือถ้ำ “ขุนน้ำนางนอน” นั้น เป็นศาลที่มีผู้คนมีความเชื่อเคารพศรัทธาให้สมหวังดังประสงค์ได้ทุกอย่าง และในเรื่องให้โชคลาภต่อผู้มาบนบานหลายคน (<https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1526873>) เนื้อหาเพลงนำเสนอให้เห็นว่าการรังสรรค์เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานส่วนหนึ่งนักประพันธ์เพลงได้นำเอาข้อมูลปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานั้น และเมื่อปรากฏเรื่องเจ้าแม่ นางนอนที่ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นที่มาและมีบทบาทหน้าที่ต่อการประพันธ์เพลง เนื้อหาเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานส่วนหนึ่งจึงเสนอสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกพื้นที่กล่าวคือได้นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนกำลังเคารพนับถือมาเป็นเนื้อหาในการแต่งเพลง ลักษณะเช่นนี้เองสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นอื่นของไทยมีบทบาทหน้าที่สร้างขวัญกำลังใจ และมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างสรรค์ความบันเทิงให้กับผู้คนทั้งชาวอีสานและคนไทย ที่เป็นเช่นนี้คงเพราะการสร้างสรรค์เพลงอิงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในเหตุการณ์จริงรู้จักเป็นที่นิยมและกล่าวถึงในสังคม สะท้อนให้เห็นการหยิบใช้ข้อมูลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันของเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน จนทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการกล่าว

ถึงมีบทบาทหน้าที่ที่สร้างขวัญและกำลังใจที่มีระบบความเชื่อของผู้คนเป็นฐาน ลักษณะเช่นเดียวกันนี้ยังปรากฏในเพลงวอนท้าวเวสสุวรรณ ขับร้องโดย ตึกแตน ชลดา ดังนี้

หอบใจอ่อนล้า มาวัดจุฬามณี	ลูกเหนื่อยเหลือเกินเป็นี
รักที่มีช่างแสนทุกซท่น	ติดหนึ่ร้ายวัน การงานไม่เดินการเงินขัดสน
ขอพรให้ลูกหลุดพ้น	ให้เจอคนเมตตาปราณี
เทพแห่งยักษ์นามว่าท้าวเวสสุวรรณ	วันนี้ใจลูกจบบัลย์ วอนพ่อนันได้โปรดช่วยที
มอบแสงสว่าง นำทางให้เจอสิ่งดี	ผ่านอุปสรรคที่มี เป็นผงฐลี มลายหายพลัน
การงานไหลลื่น นอนตื่นให้ได้เงินแสน	มีคนรักใคร่หวงแหน ได้แฟนมีรักนรินร์
กราบอ้อนวอนขอ กับพ่อท้าวเวสสุวรรณ	หากพรสมตั้งใจฝัน ประทัตหนึ่พัน มาจุดกลับน้า

(Takkataen chonlada Channel Official, 2022)

จากเนื้อเพลงสะท้อนให้เห็นว่า ระบบความเชื่อของชาวอีสานในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน มีลักษณะที่หลากหลาย เพราะสังเกตได้ว่า นอกจากชาวอีสานจะมีความเชื่อเรื่องผีผะเทวดาดีหล็กเมือง แถน เจ้าพ่อหล็กเมือง และอื่นๆ แล้ว ยังเชื่ออำนาจของยักษ์คือท้าวเวสสุวรรณอีกด้วย ในเนื้อเพลงพบว่า ผู้คนที่ประสบความทุกข์หรือความไม่สมหวังต่างๆ ได้ร้องขอความช่วยเหลือขอพรจากท้าวเวสสุวรรณ เพลงกล่าวถึงถึงระบบการสื่อสารของมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยถ้อยคำอ่อนวอนให้ช่วย เพราะเป็นช่วงที่ชีวิตไม่สมหวัง อีกทั้งได้พบกับพญายักษ์ท้าวเวสสุวรรณว่าถ้าสมหวังแล้วจะนำประทัด 1000 ดอกมาจุดแก่นบน อีกด้วย ท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานคือรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณที่ประดิษฐานอยู่ที่ วัดจุฬามณี เลขที่ 93 หมู่ที่ 9 ถ. สมุทรสงคราม - บางแพ ตำบล บางช้าง อำเภออัมพวา สมุทรสงคราม Davids and Stede อธิบายคำว่า “เวสสุวรรณ” ไว้ในพจนานุกรม Pali-English Dictionary ว่า เวสสุวรรณเป็นชื่อของยักษ์ตนสำคัญ และเป็นเจ้าหรือเป็นนายยักษ์ทั้งหมด ชื่อของท้าวเวสสุวรรณมีชื่อเรียกอีกว่า “ภูเวร” เป็นหนึ่งในบรรดาท้าวโลกบาลผู้รักษาโลกทั้ง 4 (ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ ท้าวเวสสุวรรณ) ท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้ถือสาส์นของพญามราชผู้เป็นเจ้าแห่งเมืองนรก ท้าวเวสสุวรรณหรือท้าวภูเวรเป็นเทพเจ้าแห่งความร่ำรวย ท้าวเธอและบริวารยักษ์เป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สมบัติใต้ดินและขุมทรัพย์ที่ขุดซ่อนอยู่ (Davids and Stede, 2004, p. 545) สังเกตได้ว่า การให้ความเคารพและเชื่อในเรื่องของท้าวจตุโลกบาลเป็นระบบความเชื่อจักรวาลทัศน์แบบพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อระบบความเชื่อของคนไทย ขณะเดียวกันคนสมบัติท้าวเวสสุวรรณคือเป็นผู้พิทักษ์ทรัพย์สมบัติใต้แผ่นดิน ดังนั้น ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ผู้คนนิยมและเชื่อว่ามีอรรถขอคำอวยพร ความนิยมสักการบูชาท้าวเวสสุวรรณได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว จากวัดจุฬามณีและต่อมาปรากฏว่ามีวัดในประเทศไทยจำนวนมากนิยมสร้างรูปเคารพและวัตถุมงคลท้าวเวสสุวรรณ ความเชื่อเช่นนี้ได้แพร่หลายไปแม้ในภาคอีสานก็นิยมสร้างรูปปั้นยักษ์ท้าวเวสสุวรรณกันจำนวนมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะเชื่อกันว่าเมื่อบูชาแล้วทำให้ประสบผลสำเร็จในเรื่องเงินทอง อีกทั้งประกอบกับในภาวะเศรษฐกิจและโรคโควิดแพร่หลายทำให้ผู้คนวิตกกังวลเวลาที่พึ่ง และขัดสน จนทำให้ต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งทรัพย์ใต้ดิน สภาพเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้เกิดความนิยมบูชายักษ์กันแพร่หลาย คงเพราะถือว่าท้าวเวสสุวรรณคือเจ้าแห่งทรัพย์สมบัติใต้แผ่นดิน ความนิยมท้าวเวสสุวรรณและถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อกันว่าสามารถอานวยพรได้ตามที่ร้องขอจึงวอนแล้วจึงทำให้มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างกำลังใจในเพลงลูกทุ่งอีสานอีกด้วย การรับรู้ท้าวเวสสุวรรณมีความศักดิ์สิทธิ์

ผ่านบทเพลงน่าจะถือได้ว่า ยักษ์แม่เป็นอมมนุษย์แต่เป็นอมมนุษย์ที่มีบทบาทและให้คุณแก่ผู้คนที่นับถือ และ เชื่อกันว่ามีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยให้ผู้คน บทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ บทบาททางพิธีกรรม

2.4 บทบาทหน้าที่เป็นเพลงพิธีกรรม

จากข้อมูลเพลงทั้ง 43 เพลงพบว่า เนื้อหาเพลงมีลำดับการเล่าเรื่องที่สำคัญ คือ เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความทุกข์ยากที่มนุษย์ได้ประสบ ส่วนที่สองกล่าวพรรณนาถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และส่วนท้ายมักร้องขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยอำนวยพรให้สมหวัง ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงโครงสร้างเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน

ชื่อเพลง	กล่าวถึงความทุกข์ 36 เพลง	สรรเสริญคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 35 เพลง	ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 29 เพลง
วอนเจ้าพ่อพลาญชัย	✓	✓	✓
วอนปู่ลำโขง	-	-	✓
นางกวักมหาเสน่ห์	✓	✓	✓
ใจข้าที่คำ ขะโนด	✓	-	-
มนต์อักษวิมานพญาแถน	-	-	-
รำบวงสรวงศาลหลักเมืองเลย	✓	✓	✓
บุญเดือนเจ็ด			
สัญญาฮักที่คำชะโนด	✓	✓	-
เต่างอย	✓	✓	✓
วอนย่านาคี ปู่ศรีสุทโธ	-	✓	✓
พญานาคฝากรัก	✓	✓	-
ขอบคุณเจ้าแม่ นางนอน	✓	✓	-
วอนพ่อพญาแถน	✓	✓	-
นางนอน	✓	✓	✓
บอกแม่ย่าถ้ำรักจริง	-	✓	-
โคราชบ้านฉัน	-	✓	-
เปลี่ยนคำอธิษฐาน	✓	✓	✓
วอนองค์นาคเผือก	✓	-	✓
สาวชัยภูมิกลุ่มรัก	✓	-	✓
สัญญารักหนองหาร	✓	-	✓
ไปถอนคำสาบาน	✓	-	✓
วอนผีตาแฉง	✓	✓	-
ผาแดงนางไอ่	✓	✓	-

ผดกภูสวรรค์	✓	✓	-
ผิตาโชน	✓	✓	✓
ล้านอสงไขยกับหนึ่งหัวใจที่รอคอย	✓	✓	✓
พญาคนคาก	✓	✓	-
อ้ายมันคนชั่ว	✓	✓	✓
คุณไสย์เสกอีก	✓	✓	-
วอนเจ้าพ่อพลาญชัย 1	✓	✓	✓
วอนเจ้าพ่อพลาญชัย 2	✓	✓	-
วอนเจ้าพ่อพญาแล	✓	✓	✓
วอนเจ้าพ่อสุรินทร์	✓	✓	✓
วอนเจ้าพ่อหลักเมือง	✓	✓	✓
วอนเจ้าปู่กรมหลวง	✓	✓	✓
ประจักษ์ศิลปาคม			
กราบเท้าย่าโม	✓	✓	✓
แม่ย่าขอม	✓	✓	✓
ขอพรปู่ย่า	✓	✓	✓
บารมีปู่ศรีสุทโธ	✓	✓	✓
เทพนาคี	✓	✓	✓
สมโภชศาลมเหศักดิ์หลักเมือง	-	✓	✓
หนองหาน			
หนาวลมที่ภูแลนคา	-	-	✓
วอนท้าวเวสสุวรรณ	✓	✓	✓
จตุรเทพยักษ	✓	✓	✓

จากตารางที่ 2 จะพบว่าตอนต้นของเพลงนิยมกล่าวพรรณนาถึงความทุกข์มากที่สุด รองลงมา ช่วงกลางจะสรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และตอนท้ายขอคำอำนวยพร ข้อมูลแสดงว่าโครงสร้างตอนต้นจำนวน 43 เพลง แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาตอนต้นเป็นตอนที่เนื้อหาพรรณนาความทุกข์ และก่อนจะร้องขอให้ช่วยเหลือตอนกลางจะพรรณนาคุณสมบัติและอำนาจของเทพเจ้า คงเพราะต้องการความช่วยเหลือ เมื่อถึงตอนท้ายเพลงเนื้อหาจะร้องขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์อำนวยพรตามที่ร้องขอ โครงสร้างเนื้อหาเช่นนี้มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้พบในคำประณามบทบูชาพระรัตนตรัยในคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี (แต่งราว พ.ศ.900) เช่นในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา พระพุทธโฆสะ (Siam Rat Tepitakatthakatha, 1995, p. 1) กล่าวว่า “ข้าพเจ้าผู้มีมลการอยู่ซึ่งพระรัตนตรัยที่ควรแก่การนมัสการโดยส่วนเดียว ได้ประสบบุญอันยิ่งใหญ่ใหญ่พลุ้ย ด้วยอานุภาพแห่งบุญอันเกิดจากการนมัสการนั้น ขอให้ข้าพเจ้ารอดพ้นจากอันตราย” และในอรรถกถาปรมัตถทีปนี (ช.อุ.) พระธรรมปาละ (Siam Rat Tepitakatthakatha, 1995, p. 1) กล่าวว่า “ด้วยเดช

แห่งบุญที่เกิดจากการวันทาพระรัตนตรัยตั้งพรรณนามาแล้ว¹ขอให้ข้าพเจ้าจงแคล้วคลาดจากอันตราย ในที่ทุกสถาน” Gonda เสนอว่าถ้อยคำหรือถ้อยคำร้องขอความคุ้มครองดังกล่าวมานี้ถือว่าเป็นถ้อยคำ ในรูปบทแสดงความเคารพคืออาศิฐ (Gonda, 1989, p. 118) เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีบทบาท หน้าที่ที่ทำให้เพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานมีนัยแห่งพิธีกรรม เพราะจากการพิจารณาเชิงโครงสร้างเป็นเช่นเดียวกับ วัฒนธรรมการแต่งคัมภีร์ และแต่งบทสรรเสริญเทพเจ้า ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้สื่อความว่า เพลงลักษณะดังกล่าวเป็นการใช้เสียงเชิงพิธีกรรม ใช้ถ้อยคำนำเสนอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านบทเพลง แสดงให้เห็น ว่าเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพิธีกรรมสำหรับปัดเป่าความทุกข์ท้อใจ คือเพื่อ เสริมกำลังใจให้ทั้งผู้ร้องและผู้ฟังเพลง

บทสรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลงานเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานทั้งหมด 43 เพลง ช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2550-2565 ทำให้พบว่า เนื้อหาเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสิ้น 43 พบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 8 กลุ่ม เรียงลำดับตามเนื้อหาที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พบมากที่สุด ดังนี้ คือ 1) กลุ่ม ผีเจ้าพ่อและเจ้าเมืองที่ผู้คนเคารพนับถือ ประกอบด้วย ผีปู่-ผีย่า, ผีเจ้าพ่อ, เจ้าพ่อพลาญชัย, เจ้าพ่อกวาน แม่นางเทียม, เจ้าพ่อสุรินทร (พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง), เจ้าพ่อพญาแล, กรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม, พระวอ-พระตา 2) กลุ่มเจ้าพ่อหลักเมือง-ศาลหลักเมือง มีเจ้าพ่อหลักเมือง, ศาลหลักเมือง, พ่อปู่เหศักดิ์หลักเมือง 3) กลุ่มพญานาค มี พญาศรีสุทโธ-ยาศรีปฐมมา, แม่ย่านาคินิ, นาคเผือก 4) กลุ่ม เจ้าแม่มีเจ้าแม่อาญาฮัก, เจ้าแม่นางนอน, เจ้าแม่สองนาง 5) กลุ่ม เทพเจ้าและยักษ์เทพเจ้า, ท้าวเวสสุวรรณโณ- พระราหู-พระพิราพ-ภิกษุ 6) กลุ่มสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีที่มาจากรวมกรรมอีสาน มีพญาคันคาก, ผาแดง-นางไอ่ และพังซี 7) กลุ่มผีไท่และพญาแถน มี ผีไท่, พญาแถน และ 8) กลุ่มเบ็ดเตล็ด มี นางก๊ก, ท้าวสุรนารี, ผีตาแฉก, พระมหากษัตริย์ไทย-ในหลวงรัชกาลที่ 9, พญาเต่างอย, แม่ย่าหอม, ขวัญ, น้ำมันพราย- ดินเจ็ดปีฟ้าซ้ำ

จากการศึกษาทำให้ทราบชัดว่า เหตุที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานสะท้อนการขอพร อำนวยพร ให้เป็นศิลปินนักร้อง สะท้อนการขอให้ร่ำรวย สะท้อนการทำพิธีกรรม เพราะเชื่อมโยงระบบ ความเชื่อของผู้คนในสังคมอีสานและระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับความบันเทิง ข้อสรุปสำคัญที่ได้คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พบในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานแสดงว่า การประพันธ์เพลงให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอำนาจอำนวยพร ในตัวบทดังกล่าวเป็นข้อบ่งชี้ว่า วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานจำนวนหนึ่งเป็นภาพสะท้อนของ เหตุการณ์ในสังคมและความเป็นไปของผู้คนในสังคม จึงทำให้ปรากฏบทบาทหน้าที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ ตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจของผู้คน

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าบทบาทหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานสะท้อน ระบบความเชื่อของสังคมและวัฒนธรรมอีสาน กล่าวคือ ชาวอีสานมีความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งภายใน คือ ผี พญานาค พญาคันคาก พญาแถน เจ้าพ่อมหศักดิ์หลักเมือง และจากวัฒนธรรมภายนอกคือ พระพุทธศาสนาและเชื่ออื่นเช่นยักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสานมีความเชื่อมโยง กับความเชื่อและความนิยมของผู้คนในสังคมไทยส่วนหนึ่งในช่วงเวลานั้น และมีบทบาทหน้าที่ที่ ปลอดภัยโลมใจผู้ฟังในยามที่รู้สึกชีวิตไม่มั่นคง เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้บทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง

หมอลำอีสานคือให้ความบันเทิง ขณะเดียวกันได้เสนอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มอบทบาทหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ ในยามไม่ประสบผลสำเร็จในความรัก คราวที่จิตใจไม่มั่นคงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงเป็นที่พึ่งทางใจ หรือในยาม ต้องการความร่ำรวย โชคลาภ หรือความสุขสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ที่พึ่งให้ร้องขออำนวยความสะดวกให้ได้ นั่นคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีผลต่อระบบคิดและความศรัทธาของผู้คนในวรรณกรรมเพลง ข้อสรุปสำคัญสุดท้ายที่ได้คือ เมื่อพิจารณา การเล่าเรื่องหรือโครงสร้างของเพลงเป็นเช่นเดียวกับการแต่งคัมภีร์ และแต่งบทสรรเสริญเทพเจ้า เพลง ลักษณะดังกล่าวเป็นการใช้เสียงเชิงพิธีกรรม กล่าวคือเป็นคำร้องที่ประสมประสานเสียงดนตรีเพื่อใช้ถ้อยคำ สื่อถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านบทเพลง และหากถือว่าเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่กล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพิธีกรรม แล้วย่อมถือเป็นพิธีกรรมสำหรับปิดเป่าความทุกข์ทางใจ คือเพื่อเป็นการเสริมกำลังใจให้ทั้งผู้ร้องและผู้ฟัง จากการศึกษาทำให้ทราบชัดว่า เหตุที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานสะท้อนการขอพร อำนาจพร ให้เป็นศิริมงคลบ้าง หรือ สะท้อนการขอให้ร่ำรวย สะท้อนการทำพิธีกรรม เพราะเชื่อมโยงระบบความเชื่อของผู้คนในสังคมอีสานและระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับความบันเทิง

References

- David, T.W.R. & Willaiam, S. (2001). **Pali-English Dictionary**. New Delhi: Munshiram Manoharlal.
- Fine Arts Department. (1984). **The second stone inscription of Sukhothai**. Bangkok: United Printing Press Productions. (In Thai)
- Fine Arts Department. (2009). **Encyclopedia of Thai traditions and People's traditions: vol. 3 Beliefs**. Bangkok: Advance Vision Service. (In Thai)
- Fine Arts Department. (2021). **Official document on inspection tour of minister of Interior during 1900 - 1912**. Bangkok: Amarin Printing and Publishing. (In Thai)
- Gonda, J. (1989). **Prayer and Blessing Ancient Indian Ritual Terminology**. Leiden. Netherlands: E.J. Brill.
- Hug Dee Record Channel Official. (2017). **The promise of Love at Kham Chanot**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=Gl6hlt4eOYM>. (In Thai)
- Jintara Channel Official. (2018). **Invoking the Nangnon godmother**. [YouTube]. Retrieved January from <https://www.youtube.com/watch?v=Fps3NjmFtbg>. (In Thai)

- Jintara Channel Official. (2021). **The toad King**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=JaEKb0Ikun8>. (In Thai)
- Kasetthat. P. (2015). **Behind the idol belief in images representing people in Siam**. Bangkok: Matichon. (In Thai)
- Khu faet O – E Channel Official. (2015). **Invoking spirit of Prince Prachaksinlapakhom**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=pt79P5RobCs>. (In Thai)
- Mahamakutarajavidyalaya. (1992). **The Tipitaka Commentaries of Siam**. Bangkok: Mahamakutarajavidyalaya Printing House. (In Thai)
- Mahamakutarajavidyalaya. (1995). **The Tipitaka of Siam**. Bangkok: Mahamakutarajavidyalaya Printing House. (In Thai)
- MGR Online. (2016). **Revealing the legend of the Great War of 2 great Nagas**. [website]. Retrieved from <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9590000122586>. (In Thai)
- Nathalang, S. (2009). **Thai race in the novel: looking through glasses of folklore and folk literature**. Bangkok: Matichon. (In Thai)
- Nathalang, S. (2009). **Folkloristics: a mythology for analyzing myths and folk tales**. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Phra Ariyanuwat. (1970). **The King of toads**. Maha Sarakham: Northeastern Literature Conservation Center. (In Thai)
- Phra Ariyanuwat. (1993). **Beliefs of the Northeastern People**. In Duke P. (Eds.) **Folk culture: Beliefs (p. 15)**. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Phraya Anumanratchathon. (1988). **The complete writings: Historical-archeological section, Vol. 4, Thai nation**. Bangkok: Teachers' Council Printing House Ladprao. (In Thai)

- Phraya Prachakitkonchak. (1926). **The legend of Yonok**. Bandittayasapha. (In Thai)
- Pitathawatchai, W. (1973). **The twelve-month Tradition**. Bangkok: Mahachon. (In Thai)
- Poyfai malaiphon Channel Official, (2022). **Invoking the Naga grandmother and Srisuddho Naga grandfather**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=DZXJM2nVmmI>. (In Thai)
- Rak-Yom .(2019). **The legend of Nang Non goddess: the power of faith in love**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1526873>. (In Thai)
- Rose Media & Entertainment channel Official. (2017). **Paying respect to the feet of grandmother Mo**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=q4lCqLyRrag>. (In Thai)
- Somchai, S. P. (1995). **Buddhist principles appeared in Thai country songs**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Takkataen chonlada Channel Official. (2022). **Invoking the god Wessuwan**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=PPe2uw5eod0>. (In Thai)
- Thomas A. G. (1997). **An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art**. California: Santa Barbara.
- Topline Music Channel Official. (2018). **Invoking the Thai deity**. [YouTube]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=DIPlFz9mKs>. (In Thai)
- Topline Music channel Official. (2022). **Invoking the ghost of Palanchai**. [YouTube]. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=VmNq-1VN2_g. (In Thai)
- Yaen chong, J. (2005). **Tai is not Thai people but a kinship of nationality and language**. Bangkok: Matchon. (In Thai)